

Бүрхит-шонголой ҮНЭН

№ 228 (4348)
1943 оной
НОЯБРИЙН

7

воскресенье

Сов 29 нүгтэ

ВКП(б)-гэй Областной Комитедэй,
БМАССР-эй Верховно Советдэй ба
ВКП(б)-гэй Улан-Удын ГК-гэй орган

„Тылдэ байгаа советскэ хүнүүдэй шэн зоригто ажалынь Эхэ ороноо хамгаалгада арадай гаргаһан жэшээлэшгүй баатаршалга боложо, Улаан Армиин героическа тэмсэлтэй зэргэлэн түүхэдэ орохо гэжэ хүсэд баримталан хэлэхэдэ болоно“.

И. СТАЛИН.

Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин XXVI-дахи ой

1943 оной ноябриин 6-да Москва городой партийна ба олонитын организацинуудтай хамта болоһон ажалшадай депутадуудай Московско Советдэй баярай заседани дээрэ Гүрэнэй Оборонын Комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр **И. В. СТАЛИНАЙ** хэнэн элидхэл

(Ажалшадай депутадуудай Московско Советдэй түрүүлэгшэ нүхэр Пронин Гүрэнэй Оборонын Комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр **И. В. Сталин**да үгэ үгэбэ.

Трибуна дээрэ нүхэр Сталиной гаража ерхэлэ тэндэ сугларгшад улаан үргэлжэлһэн нэрбеме альгаташалгаар амаршалба.

Залай бүхы заханаа: „Манай вождь агууехэ Сталин мандаха болтогой!“, „Агууехэ Сталинда ура!“, „Нүхэр Сталинда ура!“ гэнэн амаршалгын дуунууд нэрбене.

Овацнин замхашагүй нэрбене үни улаан үргэлжэлэе. Нүхэр Сталин элидхэлээ эхилбэ).

НҮХЭДҮҮД!

Мүнөөдэр Советскэ Союзай арадууд агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 26-дахи оёе һайдэрлэжэ байна.

Манай орон болбол өөрнгөө аралай революциин оёе Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай оршон байлдада гурбадаха тэмдэглэбэ.

1941 оной октябрьда манай Эхэ орон болбол хүндэ хүшэр үдэрнүүдые үзэжэ байгаа һэн. Столицидамнай дайсан дүтэлжэ эрээ бэлэй. Ленинградые хуурай газараарнь бөлөлөө һэн. Манай сэрэгүүд сузариха баатай болоһон байгаа. Дайсанине тогтоожо, Москва шадар тэрэвндэ горьтойхон сохилто хэһын тулада армийн айхатар ехэ хүсэн шадалье гаргаха ба арадай бүхы хүсене зангыдаха ябадал эргидһэн юм.

1942 оной октябрь соо манай Эхэ орондо тохьолдоһон алуул үшөө үлэмжөөр ехэдһэн бай-

на. Тинхэдэ дайсан Москваһаа ямар-нэгэн зуун хорин километрын газарта хүрөөд байгаа, Сталинградта сүмэрэн орожо, Кавказай хормойдо тулаад байгаа. Тибашье энэ хүндэ хүшэр үдэрнүүдтэ арми ба арадай зоригто мүхөөгүй, харин бүхы бэрхшээлнүүдые хатуу зүрхэтэйгөөр дабан гараа һэн. Дайсанине тэднээр тогтоон баряад харюу сохилто хэжэ хүсэн шадалье олоһон байна. Агууехэ Лениной захиа заабаринуудта үнэн байжа, хүсэ шадал ба ами бөөс хайрлангүйгөөр, Октябрьска революциин дайлаалтануудые аршалһан байна. Армиин ба арадай гаргаһан энэ оролдолгоны дэмы хосороогүй байһаниннь мэдэжэ.

Нёдондо жэлэй октябрьска үдэрнүүдэй дэры нүүлээр манай сэрэгүүд довтолгодо орожо, анхан Сталинград шадар, Кавказ дээрэ, Донов дунда урадхалай оршондо, тингээд 1943 оной эхөөр Великие Луки шадар, Ленинград доро ба Ржев болон Вязьмын оршондо немецүүдтэ хүсэ ехэтэ шэнэ сохилто хэһэн байна. Энэһинээ хойшо Улаан Арми үүсхэлээ өөрнгөө гарһаа алдаагүй юм. Энэ жэлэй бүхэлэ аун соо хэһэн Улаан Армиин сохилтанууд улам үлэмжөөр хатуу шанга боложо, тэрэһинэй сэрэгэйнь мэргэжэл нара бүхэндэ ургажа байна. Тэрэһинээ хойшо манай сэрэгүүд томохон илалтануудые туйлажа, харин немецүүд дийлдэгдһэнэ дийлдэгдэ орожол байха юм. Дайсан хэднеше һэдэ һаа советско-германска фронт-дээрэ ямар-нэгэн горьтой гэмээр амжалта туйлажа мүнөө хүртэр шаддагүй.

1. Дайнай ябуулгада үндэһэн эрьелтэ хэнэн жэл

Үнгэрһэн жэл — Октябриин XXV-дахинаа XXVI-дахи ой хүртэри хугасаа болбол Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай эрьелтын жэл болоо.

Энэ жэл яахадаа эрьелтын жэл байгаа гэбэл, түбхын түрүүндэ, Улаан Арми хадаа немецкэ сэрэгүүдтэ эсэргүү зунай ехэ довтолгыё дайнай үе соо түрүүшынхөө бөөлүүлжэ шадла, гэхэтэй хамта, манай сэрэгүүдтэ сохилгодоо немецко-фашистска сэрэгүүд эзэлһэн газарнуудаа яаралаар орхино, олоншог ушарта тэрэелжэ өөһадлгөө бөһадлгһэнэ абарха, байлдаанай газар дээрэ олонтоогой техникэ, һомо ээбсөгэй складууд ба шархатан солладууд, офицернүүдэ хаяха баатай болодог байшоо.

Тингээд, энэ жэлэй тэнгһээ хойшо бөөлүүлэгдһэн манай зунай кампанийн амжалтанууд энэ жэлэй эхиндэ хөгдһөн манай үбөлэй кампанийн үргэлжэлдэ ба шийдхэлгөнэ болоһон байна. Мүнөө, Улаан Армиин үбэлэйнгөө кампанийн амжалтануудые хүжөөжэ зундаа немецкэ сэрэгүүдые хүсэтэ шангаар сохьод байхадань, Улаан Арми зунай сагта амжалтатой довтолго хэжэ шадалгүй хэбэртэйгээр хашхарһан хоһон хашхараан эвэслэн хүдөөлгөөр гэжэ тоолоходо болоно. Үнгэрһэн жэл болбол Улаан Армиин зунаашье үбөлэйхидөөл адли һайнаар довтолго шадха байһыне харуулаа.

Эдэ довтолгоо ябуулгануудай үрээр, манай сэрэгүүд үнгэрһэн жэлэй турша дотор фронтын Центральна хубида 500 километрһээ, Урда зүгтэ 1300 километр хүртэр байлдан дабхжа, (альгаташалган) 1 млн. дурбалжэн километр хүртэр гэхэгү, али дайсанаар сагуура эзэлэгдһэн советскэ газарай гурбанай хоёр хуби шахууе сүлөөлбэ, харин тинхэдэ дайсанай сэрэгүүд Владикавказһаа Херсон хүртэр, Элистеһаа Кривой Рог хүртэр, Сталинградһаа Киев хүртэр, Воронежһоо Гомель хүртэр, Вязьма ба Ржевһээ Орша ба Витебскын оршон хүртэр туриглан хаягдаба.

Немецүүд болбол советско-германска фронт дээрэхи үнгэрһэн амжалтануудайнгаа бата бөхидэ өтигөнгүй, эртэһинээ өхилэн, улаан сагай туршда, илангаяа ехэ гол мурэнүүдые зүбшуулан бөөс хамгаалха хүсэтэ бөхилдэгнүүдые түхөөрһөн байха юм. Гэхэ зуура, энэ жэлэй байлдаануудта гол мурэнүүдлшье, хүсэтэ бөхилдэгнүүдлшье немецүүдые абараагүй. Манай сэрэгүүд немецүүдэй обороньне бутаргажа, 1943 оной зунай гурбахан нарын турша соо Хойто Донец, Десна, Сож ба Днепр зэргын ехэ уһан хаалтанууд болохо 4 мурэнине шадмаргаар гаталан дабанан байна. Ростовһоо баруун тээхи Миус гэдэг мурэнай оршондо ба Мелитополь шадархи Молочная мурэнай оршондо немецүүдэй байгуулан обороно матын тинма хаалтанууд тухай би хөлөнөгүйб. Улаан Арми мүнөө дайсанаа Днеприн саада галада амжалтаттайгаар бутанэрэжэ байна.

Энэ жэл үшөө яахадаа эрьелтын жэл байгаа гэхэдэ, Улаан Арми болбол немецко-фашистска сэрэгүүдэй дүршэлөөр ехэ хуушанай кадрнуудые богоншиг болээр соо хюдажа ба һана сохьожэ шадалһын хамта, мүн жэлэй хугасаа, дотор ябуулгалаһан амжалтатой довтолгоо байлдаануудта өөһэдлгөө кадрнуудые хатуужуулан ба арбидханан байха юм. Үнгэрһэн жэлдэ советско-германска фронт дээрэ немецко-фашист-

ска арми 4 миллионһоо дөөшэ солдадууд ба офицернүүдэ алдаба, тэднэй 1 миллион 800 мянганһаа доошо бөшөө алуулжа хосорһон байна. Тэрэһинээ гадна, энэ жэлэй турша соо немецүүд 14 мянганһаа дөөшэ самолет, 25 мянганһаа дөөшэ танк ба 40 мянганһаа доошо бөшө тооной ехэ буунуудаа алдаа.

Мүнөө немецко-фашистска арми дайнай эхиндэ байгааһаадал адли бөшө болонхой. Хэрбээ дайнай эхиндэ хүсэд хүрэхэ тоото дүршэлтэй кадрнуудтай байгаа һаа, харин тэрэ мүнөө фронт дээрэ немецүүдээр яаралтайгаар хаяжа байгаа шэнэ ормоглон бөхлөхгдһэн дүршэлгүй залуу офицернүүдтэй болонхой, ушарынь юуб гэхэдэ, шухала офицернүүдэй резервнүүдлшье, өдөннине хургаха сагыше тэднэйлэ үгы байна.

Харин манай Улаан Арми тон ондоо байдалтай байха юм. Улаан Армиин кадрнуудын үнгэрһэн жэлэй амжалтатой довтолгоо байлдаанууд соо ургаа, хатуужаа. Дайшалһы кадрнуудайн тоо ургана, ургахашье байна, юуб гэхэдэ, шухала хэрэгтэй офицернүүдэй резервнүүдтэй байгааһань залуу офицерскэ кадрнуудые хургаха ба тэднине харюусалгатай туйлаалнуудта дэбжүүлжэ саг ба арга боломжо олгоно.

Недондо манай фронт тээшэ 240 дивизи, тэднэй 179-нь немецкэ дивизинүүд, шөгүлүлгдөн табигдланан байгаа һаа, харин энэ жэлдэ Улаан Армиин фронтын урдаһаа 257 дивизи, тэднэй 207-нь немецкэ дивизинүүд, табигданхай байна. Немецүүд өөһадлгөө дивизинүүдэй шанарай доошолоошье тэднэйнгөө тоо олошоруулжа харюулжа гэжэ һанаашална ха. Гэхэ зуура, үнгэрһэн жэлдэ немецүүдэй үзэһэн хоролтонь дивизинүүдэй шанарай муудаашье тэднэй тоо олошоруулгаар харюулжа болохогүй гэжэ харуулаа.

Имагта сэрэгэй талаар абажа үзэбэл, манай фронт дээрэ энэ жэлэй һүүл тээшэ немецкэ сэрэгүүдэй дийлдэхөн хоёр зүйлэй шухала событнуудаар гөбөл: Сталинградтай оршондохи байлдаанууд ба Курскын оршондо болоһон байлдаануудаар уридшалан шийдхэгдһэн байна.

Сталинградтай оршондохи байлдаанууд хадаа немецүүдэй 300 мянганай армийн бүһэлэгдэлгээр, тэрэнай бутэ сохилдолгоор ба бүһэлэгдһэн сэрэгүүдэй 1/3 хубин плендэ оролгоор дүррөһөн байха юм. Сталинградта болоһон ба түүхэдэ урдань үзэгдөөгүй худалдаанай хэмжээн тухай мэдэһын тулада Сталинградтахи байлдаануудай дүүрэмсээр 147 мянга 200 алагдһан немецкэ солдадууд ба офицернүүд, м.ш советскэ 46 мянга 700 солдадууд ба офицернүүдэй хүүрнүүдые суглуулжа абанан ба хүдөөлһэнине мэдэхэ шухала. Сталинград хадаа немецко-фашистска армийн сузарилгада өхи табяа. Сталинградтахи худалдаанһаа хойшо немецүүд тэнхээ орожо шаддагүйнэ элигтэ.

Курскын оршонда болоһон байлдаануудые абажа үзэбэл, тэрэ хадаа немецко-фашистска сэрэгүүдэй довтолхы хоёр гол бүлэгэй бутэ сохилдолгоор, тэрэһалһан манай сэрэгүүдэй контрдоптолгодо оролгоор ба удаалуулан Улаан Армиин зунай хүсэтэ шанга довтолгын эхилдгээр тү-

(Үргэлжэлэһын 2-дохи нюурта).

СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй УКАЗ

Советскэ Союзай Маршал **СТАЛИН** Иосиф Виссарионовиче
Суворовой нэгэдэхи зэргын орденээр шагнаха тухай

Немецкэ будимтарагшадта эсэргүү Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда Улаан Армиин ябуулгануудые зүбөөр хүтэлбэридһэн ба амжалтануудые туйлаһанай тулөө Советскэ Союзай Маршал **СТАЛИН** Иосиф Виссарионовиче Суворовой нэгэдэхи зэргын орденээр шагнаха.

СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй түрүүлэгшэ **М. КАЛИНИН.**

СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй секретарь **А. ГОРКИН.**

Москва, Кремль.
1943 оной ноябриин 6.

СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Указ

Түмэрзамай транспортын начальствующи состава ба рядовой худэлмэрилгшэдтэ, түмэрзамай сэрэгүүдэй генералнууд, офицернүүд ба рядовой состава Социалистическэ Аңалай Геройн нэрзээрэг олгохо тухай

Дайнай үеһн хүшэр хүндэ эрхэ байлдада фронтдо ба арадай ажылда зорюулагдһан аша шэрэгше хамгада зуура тухай габьлануудые гаргаһанай ба түмэрзамай ажлыне һэргээ бодхоохо зуура гайхамшагта амжалтануудые туйлаһанай тулөө Лениной орден ба «Хадуур ба Балта» гэжэ алтан медаль барюулгатайгаар Социалистическэ Аңалай Геройн нэрзээрэг олгохо:

1. Авдохин Андрей Михайловичта—подполковник, хүүрнн түмэрзамай батальонной командир.
2. Авромченко Григорий Яковлевичта — головной ремонтно-һэргээ бодхоолтын поездын начальник.
3. Агаев Фридул Кули Оглыда—Заквказскэ түмэрзамай Бакинска делогой паровозно машинист.
4. Агапов Николай Андреевичта—һэргээ бодхоолтын түмэрзамай батальонной уланармеец—минер.
5. Александрова Антонина Николаевнада—Калининска түмэрзамай сэрэгэй-эксплуатационно таһагай ахалагша стрелочница.

6. Хлынов Алексей Ивановичта—фронтын сэрэгэй-һэргээ бодхоолтын худэлмэрилгшэдтэ Управлениин головной һэргээ бодхоолтын таһагай начальник.
7. Анников Михаил Евдокимовичта—һэргээ бодхоолтын түмэрзамай батальонной уланармеец.
8. Арутюнов Баграт Николаевичта—Зан Харилсаанай Арадай Комиссарай оролгошо.

(Үргэлжэлэһын хожом гараха).

